

УДК 930.2 (477. 83 / . 86)

ББК 63. 3 (4 Укр)

**«ХТО ВИТЕРПИТЬ ДО КІНЦЯ, ТОЙ ТАКИ БУДЕ!»:
СПРОБА ІСТОРИЧНОЇ РЕГЕНЕРАЦІЇ ПОВСЯКДЕННОГО
ЖИТТЯ ПІДПІЛЬНОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО
СВЯЩЕНИКА ЯРОСЛАВА СІРЕЦЬКОГО**

О. І. Єгрешій

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України; 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57.*

У науковій статті автор звернув увагу на дидактично-християнські мотиви приватного листування греко-католицького священика Ярослава Сірецького.

Ключові слова: *приватне листування, греко-католицький священик, Ярослав Сірецький.*

Однією з ключових проблем, що постають перед нинішнім суспільством, є, на наш погляд, проблема дегуманізації, втрата індивідуальної ідентичності, «сокровенності» особи. Масова культура, що наповнює повсякдення людини початку ХХІ ст., призводить до своєрідного уподібнення людей, формує «нового героя нового часу», що заради гедоністичного способу життя, легкого заробітку нерідко відмовляється від багаторічних традицій, цінностей, що формувалися століттями. До слова, нівеляцію традицій у сучасних умовах констатували автори історико-культурологічного видання «Прикарпаття, спадщина віків: пам'ятки природи, історії, культури, етнографії» на чолі з головним редактором Миколою Кугутяком. Авторський колектив цією книжкою намагався якраз повернути увагу суспільства до тисячолітніх культурних надбань наших краян [4].

Ми вважаємо, що частково деструктивну роль у цих тенденціях відіграють засоби масової інформації, що виступають у ролі своєрідного вихователя, «дороговкази» молодих людей. У вирі нинішнього надінтенсивного життя іноді складається враження, що людина просто не має часу на те, аби «поглянути назад», прочитати книжку про історичне минуле своєї батьківщини, про спосіб життя своїх предків, їх усталені традиції тощо. Це видається другорядним, таким, що може в чомусь навіть зашкодити репутації, іміджеві сучасної ділової, прагматичної людини, що живе в умовах ринку. Словом, відома теза «історія – вчителька життя» в сучасних умовах, на наш погляд, втратила будь-який сенс, особливо це помітно в молодих людей. Ми вважаємо, що це є серйозною небезпекою втрати своєї ідентичності, руйнації архетипів історичного минулого. В цих умовах, на нашу думку, помітно зростає інтерес до дидактичної історії – історії, яка передусім учить.

У цій розробці ми торкнемося однієї із засадничих ознак галицько-українського суспільства, яка складалася впродовж століть – релігійності. Адже ніхто не заперечуватиме, що віра в Бога, дотримання норм християнської моралі в повсякденні для багатьох поколінь українців були загальноприйнятими і такими, що в жодному разі не повинні піддаватися ревізії і сумнівам. Симптоматично, що на Синоді Української греко-католицької церкви, який проходив упродовж 2–9 вересня 2008 р. у Брюховичах, що біля Львова, питанню секуляризації та релігійного індуферентизму сучасного українського суспільства відводили особливу роль. Наводились уривки з енцикліки Папи Римського Івана-Павла II – «*Redemptoris Missio*», де йшлося про євангелізацію в сучасних умовах, залучення до неї не лише священнослужителів, а й широкого кола суспільства, особливо тих людей, що можуть більшою чи меншою мірою впливати на народні маси. Пріоритетними євангелізаційними принципами проголошувалися: свідчення, проповідництво, інкультурація, «наповнення християнською вірою повсякденного життя» та діалог [3, с. 1]. Думається, що науковці-історики через екскурси в історичне минуле, акцентуючи увагу передусім на повчальних сюжетах релігійно-церковного життя, спроможні принаймні якоюсь мірою реалізувати окреслене.

Крім того, ми вважаємо, що такі наукові й науково-публіцистичні розробки з релігійної проблематики мають право на існування, йдуть у руслі останніх тенденцій історичної науки нинішньої доби. Адже не секрет, що останніми роками в середовищі науковців гуманітарного спрямування помітно зріс інтерес до вивчення історичної людини, досліджень життя суспільства в усіх його проявах, антропологізації історії тощо [1]. Разом з тим останнім часом на сторінках вітчизняних наукових видань з'являється інформація про вивчення доль не лише видатних осіб, а й пересічних людей. Так, наприклад, у Києві 5 червня 2008 р. відбулася наукова конференція, котра мала назву «Великі і «малі» українці: особа в історії і сучасності». У своїй науковій доповіді директор Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. Вернадського Володимир Попик говорив про потребу ширшого вивчення життєдіяльності якраз «малих» українців. А провідний науковий співробітник цього ж інституту Світлана Ляшко на прикладі вивчення життєдіяльності українського вченого і громадського діяча І. Забеліна переконливо аргументувала, що «життя людини глибше, ніж його життєпис».

Причому видається, що така постановка проблеми не звучує, не спрощує дослідження, а, навпаки, розширює й урізноманітнює його. Наприклад, українська дослідниця Ольга Коляструк, котра є авторкою низки статей, зокрема методологічного характеру про історію повсякденності, зауважує, що історикам варто скеровувати свої дослідження на способи життя й екстремального виживання людей в умовах війн, революцій, терору, голоду тощо [6, с. 180].

Ще один український історик повсякденності Олександр Удуд пе-

реконує, що історія повсякденності – це перш за все процес олюднення побуту, психологізація щоденного життя, ставлення людини до побутових проблем, до влади, держави і суспільства в цілому через призму особистісного сприйняття умов життя [9, с. 383]. Інший відомий український історик Віталій Підгаєцький, котрий оперує терміном «мікроісторія», вважає, що мікроісторія – це не розглядання дрібниць, а розглядання у подробицях. Свою увагу, підсумовує вчений, мікроісторія звертає саме на дослідження унікальних об'єктів, які можливо «роздивитися» лише на фоні масових явищ і процесів [8, с. 368].

Звичайно, щоб регенерувати життя «непримітних» чи «малих» людей минулого, варто з особливою увагою ставитися до джерел особистого походження – приватних листів, щоденників, нотаток для пам'яті тощо. Для історії повсякденності це безумовно незамінні історичні пам'ятки, бо ці першоджерела, на думку вже згаданої Ольги Коляструк, здатні «вихопити з життя такі факти, які з офіційних позицій уже не помічаються», і тому їх не беруть до уваги при аналізі [7].

Як уже зазначалося, на часі також звернути увагу на особливий напрям історичних знань – «дидактичну історію». Ми переконані, що слід активніше звертатися до історичного минулого з метою використання позитивного досвіду життєдіяльності наших предків. Іншими словами, сучасному поколінню українців, на нашу думку, варто більше вчитися у минулих поколінь, а це дещо урізноманітнює пошукову роботу дослідників. Робота в річищі цього напрямку потребує, так би мовити, «цілеспрямованого» відбору фактичного матеріалу з прицілом на певний «повчальний сюжет».

У цьому ключі пізнавальними можуть видатися дослідження повсякденного життя греко-католицьких священиків, котрі після Львівського собору 1946 р. не підписали православ'я, а й надалі проводили активну душпастирську роботу, що в силу дуже несприятливої тогочасної суспільно-політичної обстановки небезпідставно сприймається нині як подвижництво. Таких священиків іноді називали «пуграми», тобто підпільними українськими греко-католиками (*від перших чотирьох літер*). Щоправда, видається, що цей термін не усталений і незагальноживаний. Додаймо також, що у своїй розвідці ми сперлися на приватні листи підпільного греко-католицького священика Ярослава Сірецького, адресовані його родині – батькові, також греко-католицькому священикові, Антону Сірецькому, матері – Софії Сірецькій, старшому братові – Любомирові, юристові за фахом, та молодшій сестрі Марії. Їх у травні 1950 р. радянські органи влади депортували на Далекий Схід. На щастя, збереглося листування між ними, що і становить основу джерельної бази нашого дослідження. Попри певну одноплановість, ці першоджерела мають велике пізнавальне значення, оскільки дають можливість реконструювати повсякденне життя як цього «пугра» (послугувуватимемося цим терміном), так і його родичів спецпереселенців. До того ж ці історичні джерела друкуватимуться вперше. У цій розвідці ми акцентуватимемо на окремих сентенціях християнського змісту, котрі, на нашу

думку, мають виразне дидактичне повчальне забарвлення та яскраво ілюструють багатий внутрішній світ, глибоку християнську віру цього священика як окремого представника підпільної греко-католицької церкви. Додаймо, що йтиметься тільки про листування впродовж двох років – 1950 і 1951.

«Прошу не забувати, – читаємо в одному з листів – яку величезну вартість має терпіння терпеливо перенесене і без спротиву Божій Волі а ще терпіння за св. Божу справу !! Коби Бог поміг не змарнувати тої нагоди, яка не кожному дається» [1, арк. 12]. Гортаючи листи Я. Сірецького, відчувається, що для цієї людини терпіння мають якусь особливу вагу, що життя в терпіннях удосконалюють людину, наближають її до осягнення надважливих християнських істин. На цю думку наштовхують такі авторські тези, що зустрічаються в листах: «Я в своїй скромній голові розрізняю два основних види терпінь. Як покуту – винагороджуюче, та друге ...заслугуюче, яким можна виеднати в Бога прямо недосяжних ласк дух. (*духовних* – О. Є.) та матер. (*матеріальних* – О. Є.) для себе, ближніх живих та в чистилищі, для Церкви, народу ... Коли б я був певний, що моє терпіння другого роду, тоді ніяк не годиться йому противитись, ані лякатися його, хоч би було від найтяжчого ворога, чи свого найближчого. А коли воно першого роду, тоді вже ніяк не годиться йому противитись, а не зате дуже треба боятися, що в міру нових провин покута не буде ані меншати, ані кінчитися тоді, як ми це собі у своїх головах оглядаємо! .. Ось пару думок для “академічних” розважань» [1, арк. 23]. Ніхто не заперечуватиме, що в нашому повсякденні ми зустрічаємося з різноманітними терпіннями, стражданнями, іноді кривдами. Очевидно, не варто перейматися, так би мовити, мотивами, природою цих терпінь, бо це не є і ніколи не було в компетенції вірян, але застановлятися над сприйняттям і ставленням до цих переживань і терпінь, на наш погляд, все ж варто. Адже від конкретної людини залежить чи окремі прикрощі озлоблять її, чи навпаки – зміцнять у вірі.

В іншому листі читаємо: «Не перестаю у своїх молитвах згадувати Вас та поручати Божій опіці у кожній Сл. Б. (*Службі Божій* – О. Є.) Ви щасливіші та більшу нагороду відберете, бо більше терпите!» [1, арк. 19 зв.].

Листи виразно засвідчують глибоку віру священнослужителя. Складається враження, що головна мета «пугра» – «віддання себе» в руки Божого провидіння, сповнення на ньому Божої волі. Це нібито буде запорукою його душевного спокою, миру, гармонії. Саме так трактуємо такі висловлювання священнослужителя в листі від 19 квітня 1951 року: «...Але не за символікою його ясної радісної перемоги над силами темряви, а за голосним і таким авторитетним підтвердженням тої правди, що так, як Бога не вб'є ніхто ніколи, так ніколи не вб'є ніхто Божої правди та його найсвятішої Волі!! ...Тому хай Бог і його святі обітници потішають Тебе (*Лист адресований рідному братові Ярослава – Любомирові* – О. Є.) тай договорять те, чого я тепер не можу сказати так із-за своєї немочи як ще чомусь ...Хто витерпить до кінця, той таки буде! ... От саме

того видержання, доброго християнського видержання під хрестом до кінця бажаю тобі дуже щиро з цілого серця!» [2, арк. 60 зв.].

Листи дуже добре передають ментальність післявоєнної доби. Адже йдеться про людей, котрі виховувалися в період Другої Речі Посполитої, тобто в часи, коли між християнськими формою та змістом не було такої катастрофічної різниці, котра спостерігається в сучасних умовах. Відчувається, що християнські цінності становили дійову основу життя священників тієї пори.

Визначальну роль у збереженні внутрішнього спокою священнослужитель відводить молитві. Так, у одному з його листів ідеться: «Лише треба цілковито та з найбільшим довір'ям здатися на Божу Волю та якнайбільше молитися! Коби то люди зрозуміли, як дуже до молитви потрібна надія та чиста невинна душа...» [1, арк. 19]. Видається, що в сучасних умовах більшість людей недооцінює поважну роль молитов, уважаючи їх ознакою слабкості, несучасності, невідповідності сучасним реаліям повсякдення тощо. Разом з тим молитва, на наш погляд, навпаки, є ознакою сили, свідченням того, що насправді віруюча людина не долає життєві труднощі сама, а може спертися на всемогутнього Бога.

Вражають сповнені великої довіри до Божого Провидіння такі рядки: «Моліться якнайбільше ... Страхи та розпуку лишім для тих, що не знають, або забули слова св. Ап. Павла, що “всьо можу в укріплюючім мене Ісусі...”» [1, арк. 47]. Або ж: «Лиш безнадії прошу не піддаватися, та чорним думкам!» [1, арк.24].

Читаючи листи священника, його окремі нотатки для пам'яті, мимоволі ловиш себе на думці, що повсякденне життя цього «пугра» було сповнене великих небезпек, різноманітних прикрощів та негараздів. Склалося враження, що священник постійно жив із «задньою» думкою про свій можливий арешт, про постійні переслідування радянськими спецслужбами підпільних греко-католицьких священників. Принаймні на такі думки наштовхують такі його слова: «Прошу молитися, щоби поряд всіх прикростей та хрестів мати силу й терпець ще й той двигати на своїх плечах!! Писав би якусь “психологічну” повість, або бодай щоденник, коби більше часу і спромоги! Спостерігати такі явища збоку мабуть навіть інтересно, але бути грачем у тій страшній аномальній грі ще більше ніж страшніше!» [2, арк. 24 зв.].

Звісно, що доволі важко людям, котрі живуть на початку ХХІ ст., цілісно відобразити етнос (стиль життя), ментальність, збагнути цінності людей далекої післявоєнної пори. Очевидно, що й приватні листи не спроможні цілковито відобразити епоху. Тим більше, що йдеться радше про особистісний індивідуальний вимір, а не широкий зріз. Однак такі «вилазки» в історичне минуле, на нашу думку, є як ніколи доречними. Вони допомагають відтворити дещо призабуті істини, що ще кілька десятиліть тому були по суті загальноприйнятими.

Наостанок пропонуємо дуже промовисті рядки підпільного душпастиря: «В першу чергу якнайбільше ласки Божої та повного віддання Себе Божій Волі у всім – і найбільшим і найдрібнішим. Нехай терплячий

і триумфуючий Ісус Христос навчить і допоможе мужньо пройти ту страсну дорогу та гідно і добре заслужено зустрінути кращі дні !!» [2, арк. 60 зв.].

Ми розуміємо, що запропонований стиль викладу статті не належить до традиційних – історично-наукових, рясніє численними цитатами, найпевніше не завжди обґрунтованими авторськими розмірковуваннями, але ми прагнули виокремити найзнаковіші сентенції цього підпільного священнослужителя, сентенції, які мають, на наш погляд, виразне дидактичне наповнення. Через це ми прагнули найбільше зберегти «прямої мови», де іноді навіть пауза у вигляді трьох крапок чи знак оклику мають велике значення.

Ні в якому разі не хочеться бути ментором, але чомусь жевріє думка, що подібні християнські сентенції, які нині сприймаються як щось доволі далеке й «екзотичне», мають у сучасних умовах серйозне значення. Наважмося на припущення, що іноді змістовна, вчасно запропонована фраза може докорінно змінити мислення людини, а отже до певної міри і її життя. Щоправда, знову ж таки ми аж ніяк не претендуємо на категоричність висловлювань.

Література

1. Приватний архів родини Сірецьких. Фонд 1, опис 1, справа 35 (Листи Сірецького Ярослава Антоновича Сірецькому Антону Маркеловичу, Сірецькій Софії Володимирівні, Сірецькому Любомиру Антоновичу, Сірецькій Марії Антонівні 20 липня 1950–30 грудня 1950 рр.). – Аркуші 1–83.
2. Там само, спр. 36 (Листи Сірецького Ярослава Антоновича ... за 1951 р.). – Арк. 1–164.
3. Підсумки Синоду УГКЦ // Нова зоря. – 2008. – №37. – 19 вересня.
4. Прикарпаття спадщина віків: пам'ятки природи, історії, культури, етнографії. Історико-культурологічне видання. Автор ідеї та гол. редактор Микола Кугутяк. – Львів: Манускрипт-Львів, 2006. – 567 с.
5. Алексієвець М. Українська історична біографістика: нове бачення // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М.М. Алексієвця. – Тернопіль, 2005. – №2. – С. 4–6.
6. Коляструк О. Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці // Український історичний журнал. – 2007. – №6. – С. 174–184.
7. Коляструк О. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності // Український історичний журнал. – 2008. – №2. – С. 145–153.
8. Підгаєцький В. Мікроісторія: варіант окреслення пізнавального простору у прикладенні до історії України ХХ ст. // Матеріали V конгресу МАУ. – 2005. – С. 368–371.

9. Удод О. Методологічні проблеми історії повсякденності // Матеріали V конгресу МАУ. – 2005. – С. 381–385.

**«WHO STANDS TO THE END THOSE WILL SURVIVE!»:
ATTEMPT OF HISTORY REGENERATION OF EVERYDAY LIFE
OF UNDERGROUND GREEK-CATHOLIC PRIEST YAROSLAV
SIRETSKY**

O. I. Yegreshiy

*PreCarpathian National University by V. Stefanic
Ivano-Frankivs'k, Shevchenko Street, 57, Ivano-Frankivs'k, 76000,
Ukraine*

In the scientific article the author paid attention to the didactic-christian reasons of Greek-Catholic priest Yaroslav Siretsky's private correspondence.

Keywords: *private correspondenc, Greek-Catholic priest, Yaroslav Siretsky.*